

Tarih & Gelecek Dergisi

Journal of History & Future

Prof. Dr.

Bayram AKÇA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7396-3498>

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Tarih Bölümü,
abayram@mu.edu.tr,

Başvuruda bulundu. Kabul edildi.
Applied Accepted

Eser Geçmişi / Article Past: 25/04/2025 27/05/2025

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.1683934>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

1950-1951 Yıllarında Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Zorunlu Göçü ve Muğla Örneği

The Forced Migration of Bulgarian Turks to Turkey in 1950-1951 and the Case of Mugla

ATIF: AKÇA, Bayram, "1950-1951 Yıllarında Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Zorunlu Göçü ve Muğla Örneği", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 11/2 (Haziran 2025), s. (194-206)

CITE: AKÇA, Bayram, "The Forced Migration of Bulgarian Turks to Turkey in 1950-1951 and the Case of Mugla", *Journal of History and Future*, 11/2 (June 2025), pp. (194-206)

Tarih ve Gelecek Dergisi, lisanslama politikası ile telif hakkının ve kullanıcı haklarının açık olmasını sağlar. Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır. / Journal of History and Future ensures that copyright and user rights are open with its licensing policy. Author(s) publishing with the journal retain(s) the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Öz

1393 yılında Osmanlı Devleti topraklarına katılan Bulgaristan 1878 yılında imzalanan Berlin Antlaşması sonrası bağımsızlığını kazanmıştır. İşte bu tarihten itibaren 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra, 1912-1913 Balkan Savaşları sonrası, 1914 -1918 I. Dünya Savaşı sırasında ve 1923-1949 Cumhuriyetin ilk yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye yüzbinlerce kişi değişik nedenlerle göç etmek zorunda kalmıştır.

1944 yılında Bulgaristan'da Komünist rejim işbaşına gelmiş ve hemen Türklere karşı Bulgarlaştırma politikası başlamıştır. Bu durum üzerine 1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye yeniden Türk göçleri başlamıştır. Bu dönemde yaklaşık 154.000 kişi göç etmiştir. Bu gelenlerden 1048 kişi de Muğla İline iskân edilmiştir. İşte bu gelen kişiler hem ülke genelinde hem de Muğla İlinde taşınma, barınma, sağlık, gıda, iskân gibi birçok sorunla karşı karşıya kalmışlardır.

Biz bu çalışmamızda, 1950-1951 yıllarında Muğla İline gelen göçmenlerin ulaşım, barınma, iskân gibi sorunlarının çözülerek üretici durumuna getirilmesi için Muğla Valiliğinin, Muğla yerel yönetimlerinin ve Muğla Sivil Toplum Kuruluşlarının hangi çalışmaları yaptığını kitap, makale ve özellikle de dönemin Muğla yerel basını kullanarak ortaya koymaya çalıştık. Bu bağlamda göçmenlerin kısa sürede üretici durumuna getirilerek kendi kendilerine yetebilmeleri için Muğla-Merkez İlçede, Fethiye İlçesinde, Köyceğiz İlçesinde, Yatağan İlçesinde, Milas İlçesinde ve Ula İlçesinde kendilerine göçmen evlerinin yapıldığını ve tarım ve hayvancılık için de tarla, bağ, bahçe, mera, tohum ve traktör gibi gerekli malzemenin verildiğini tespit ettik.

Anahtar Kelimeler

Göç, Bulgaristan, Türkiye, Muğla

Abstract

Bulgaria, which joined the territory of the Ottoman Empire in 1393, gained its independence after the Treaty of Berlin signed in 1878. Since then, after the Ottoman-Russian War of 1877-1878, after the Balkan Wars of 1912-1913, after the World War I of 1914-1918 and in the first years of the Republic of 1923-1949, thousands of people from Bulgaria had to migrate to Turkey for various reasons.

In 1944, the Communist regime came to power in Bulgaria and immediately started a policy of Bulgarianisation against Turks. Upon this situation, Turkish migration from Bulgaria to Turkey started again in 1950-1951. Approximately 154.000 people migrated during this period. Among these migrants, 1048 people were settled in Muğla Province. These people faced many problems such as transport, accommodation, health, food and housing both in the country and in Muğla Province.

In this study, we have tried to reveal the activities carried out by the Governorship of Muğla, Muğla local administrations and Muğla Non-Governmental Organizations in order to solve the problems such as transportation, housing and settlement of the immigrants who came to Muğla Province in 1950-1951 and to make them producers by using books, articles and especially the local press of Muğla of the period. In this context, we have determined that immigrant houses were built in Muğla-Central District, Fethiye District, Köyceğiz District, Yatağan District, Milas District and Ula District and necessary materials such as fields, vineyards, gardens, pastures, seeds and tractors were provided for agriculture and animal husbandry.

Keywords

Migration, Bulgaria, Turkey, Muğla

1. Giriş

1393 yılında Yıldırım Bayezid döneminde Bulgar toprakları Osmanlı Devleti'ne bir eyalet olarak katılmıştır. Bu tarihten 1867 yılına kadar Bulgarlar Osmanlı Devleti tebaası olarak huzur ve sükûn içinde yaşamışlardır.¹⁹YY ikinci yarısında diğer Balkan Milletleri gibi Bulgarlar da milliyetçilik akımı, Panslavizm gibi nedenlerle Osmanlı Devleti'ne karşı isyan edip bağımsızlık hareketine kalkışmıştır. Bu bağlamda 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası 13 Temmuz 1878 tarihinde imzalanan Berlin Antlaşması ile bir Bulgar Prensliği kurulmuştur. Bu prenslik 1908 yılında ilan edilen II: Meşrutiyet'in belirsizlik ortamından istifade ederek bağımsızlığını ilan etmiştir.¹

1877-1878 Osmanlı –Rus Savaşı sonrası yani Bulgar Prensliğinin kurulduğu dönemde Bulgaristan'dan Anadolu'ya ilk Türk göçü yaşanmıştır. Bu dönemde yani 1886-1902 yılları arasında Bulgaristan'dan Anadolu'ya 145.356 kişi göç etmek zorunda kalmıştır.²

1912-1913 yıllarında gerçekleşen Balkan Savaşları sonrası Bulgaristan'dan Anadolu'ya ikinci Büyük göç dalgası gerçekleşmiştir. Balkan savaşları sırasında ve sonrasında Bulgar komiteleri Bulgaristan'da Türklere karşı katliamlara başlamıştır. Bu katliamlardan kaçan Bulgaristan Türkleri yeniden Anadolu yollarına düşmüştür. Bu dönemde Bulgar işgaline uğrayan topraklardan Anadolu'ya 200.000 kişi göç etmiştir.³

II. Balkan Savaşı sonrası 29 Eylül 1913 tarihinde Osmanlı Hükümeti ile Bulgar Hükümeti arasında bir “Dostluk ve Komşuluk Antlaşması” imzalanmıştır. Bu antlaşma ile iki devlet sınırlarını karşılıklı olarak onaylamış ve dostluklarının karşılıklı olarak devam etmesini istemiştir. Ancak bu antlaşmaya rağmen 1914-1924 yılları arasında her yıl Bulgaristan'dan Türkiye'ye ortalama 10.000 kişi göç etmiştir.⁴

2. 1923-1950 Yılları Arası Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Zorunlu Göçü

Millî Mücadele döneminde Ankara Hükümeti, Yunanlılarla savaş halinde olduğu için Bulgaristan ile iyi geçinme politikası gütmüştür. Lozan Konferansı sırasında ise Bulgaristan sadece kendisini ilgilendiren konularda görüşmelere dâhil olmuştur.⁵

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin İlanından sonra 18 Ekim 1925 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgar Hükümeti arasında “Türk-Bulgar Dostluk Antlaşması ve Oturma Sözleşmesi” imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Türkiye, Türkiye'de yaşayan Bulgar azınlığın haklarının korunacağı, Bulgaristan da Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlığın haklarının korunacağı garantisini vermiştir. Bu dönemde Türkiye'de 2-3 bin kadar Bulgar yaşarken Bulgaristan'da 500 binden fazla Türk yaşamaktaydı. Bu antlaşma Bulgaristan'da yaşayan yarım milyon Türk için bir güvence olmuştur.⁶

1 Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Cilt. VII, TTK, Ankara, 2000, s. 83-101.

2 Bilal Şimşir, “Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu”, *Bulgaristan'da Türk Varlığı*, Ankara, 1985, s. 50-51

3 Tevfik Bıyıkoglu, *Trakya'da Millî Mücadele*, Cilt. I, Ankara, 1955, s. 92-93.

4 Ahmet Özgiray, “Türk-Bulgar Siyasi İlişkileri (1920-1938)”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. X, İzmir, 1995, s. 55.

5 Sabahattin Selek, *Anadolu, İhtilali*, İstanbul, 1976.

6 Özgiray, “Türk-Bulgar Siyasi İlişkileri (1920-1938)”, s. 55-57.

Ancak 1925 yılında imzalanan “Türk-Bulgar Dostluk Antlaşması ve Oturma Sözleşmesi” ne rağmen 1925-1934 yılları arasında Bulgaristan’dan Türkiye’ye yine yıllık ortalama 20.000 kişi göçe devam etmiştir. Cumhuriyetin İlanından 1939 yılına yani II. Dünya Savaşı’na kadar ki gelen göçmen sayısı ise 300.225 kişi olmuştur. Yani Bulgaristan’dan Türkiye’ye göçler hiç durmamıştır.⁷

İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasındaki yıllarda Bulgaristan’dan Türkiye’ye göçler yavaşlamıştır. Bu bağlamda 1940 ile 1949 yılları arasında Bulgaristan’dan Türkiye’ye 21.353 kişi göç etmiştir. Bunun başlıca nedeni Bulgar Hükümeti’nin büyük bir iş gücüne ihtiyaç duyması nedeniyle yurt dışına çıkışları yasaklaması olmuştur.⁸

3. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Zorunlu Göçü ve Muğla Örneği

II. Dünya Savaşı’ndan sonra Balkanlarda yeni bir dönem başlamıştır. Bu bağlamda Bulgaristan’daki rejim değişikliği göçleri durdurmuştur. Bu yıllarda bir anlamda Türkiye-Bulgaristan sınırı göçe kapatılmıştır. Bu nedenle bu on yıllık dönemde ortalama 200 bin kişinin Türkiye’ye gelmesi gerekirken bu gerçekleşmeyince yaklaşık 200 bin kişilik göçmen potansiyeli sınırın arka tarafında kalmıştır. 1950 yılına gelindiğinde bu göçmenler çeşitli nedenlerle sınırı zorlamaya başlamıştır.

3.1. Göçü Hazırlayan Nedenler

1942 yılında Bulgaristan’da Komünist Parti Vatan Cephesi kurularak tüm antifaşist güçleri bir araya toplamıştır. Bu rejimin Türk azınlıkla ilgili en önemli politikası Bulgar Sosyalist Devleti ile bütünleşmiş “tek bir ulusun yaratılması” idi. Bu hareketin temel amacı ise Bulgaristan’daki en büyük azınlığı oluşturan bir milyon Türkü asimile etmektir.⁹

1944 yılında Bulgaristan’daki komünist rejim işbaşına gelmiştir. Bu rejim Bulgaristan Türklerine pasaport vermeyerek onların Türkiye’ye göçünü engellemiştir. Ama aynı zamanda Bulgaristan Türklerinin ileri gelenlerini ve aydınlarını çeşitli bahanelerle tutuklayarak, tarlalarını kooperatifleşme gerekçesiyle ellerinden alarak, okullarını ve vakıflarını devletleştirip eğitim haklarını engelleyerek yani kısacası Türk azınlığa karşı asimile politikası güderek ve onların gelecek kaygılarını artırarak Türkiye’ye göç isteklerini kamçılammıştır. 1950 yılına gelindiğinde Bulgaristan Türkleri bir taraftan Bulgar Hükümeti’nden Türkiye’ye göç konusunda pasaport talep ederken diğer yandan da Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’ye kendilerinin Türkiye’ye kabulleri konusunda talepte bulunarak her iki hükümeti de zorlamaya başlamışlardır.¹⁰

1950 yılına gelindiğinde Türkiye’de bir iktidar değişikliği yaşanarak Demokrat Parti Hükümeti işbaşına gelmiştir. Bu durum karşısında bir yandan Bulgar Hükümeti’nin Türk ekonomisini ağır bir yük altına sokarak yeni hükümeti zor durumda bırakmak ve kendi bünyesinde asimile edemediği Türklerden kurtulmak diğer yandan da Rusya’nın 1947 Truman Doktrini çerçevesinde Marshall

7 Hikmet Öksüz, “Atatürk Döneminde Balkan Türklerinin Durumu”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 107, Nisan 1997, s. 99.

8 Filiz Çolak, “Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Hareketi (1950-1951)”, *Tarih Okulu*, İlkbahar-Yaz 2013, S. XIV, s. 118.

9 Oral Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1946)*, Ankara, 1969, s. 182.

10 Bilal Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, İstanbul, 1986, s. 212-216, Seher Akça, “Muğla Basınında 1989 Zorunlu Göçü”, *Türklerin Balkanları*, Ed. Şayan Ulusan, Nilgün Nurhan Kara, Berikan Yayınları, Ankara, 2024, s. 17-18.

yardıma dâhil edilen Türkiye’yi Bulgaristan üzerinden baskılamak için Türk göçlerini teşvik etmiştir.¹¹

3.2. Göçmenlerin Miktarı

Demokrat Parti Hükümeti’nin ilk aylarında yani 10 Ağustos 1950 tarihinde Bulgar Hükümeti Türkiye’ye uzun bir nota vererek Türkiye’ye göç etmek isteyen 250.000 Bulgar Türkünün Türkiye’ye kabul edilmesini istemiştir. Bulgar Hükümeti notanın yazıldığı 10 Ağustos 1950 tarihinden 10 Kasım 1950 tarihine kadarki üç ay içinde 250.000 göçmenin Türkiye’ye kabul edilmesini ve daha sonra bu işin kapatılmasını talep etmiştir. Bulgar Hükümeti notayı verdikten sonra Türk sınırına göçmenleri yığmış ve Bulgaristan Türk Konsolosluğu vize vermekte yetişememiştir. 10 Ağustos 1950 tarihli Bulgar notası Türk-Bulgar ilişkilerini ciddi bir krize sokmuştur. Bunun üzerine 28 Ağustos 1950 tarihinde Türk Hükümeti 10 Ağustos 1950 tarihli Bulgar notasına cevap vererek “1925 tarihli ikamet sözleşmesi çerçevesinde müzakere masasına oturmak istediğini belirtmiştir.”¹²

Bu durum üzerine 22 Eylül 1950 tarihinde Bulgar Hükümeti Türkiye’ye ikinci bir nota vererek Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye kayıtsız şartsız kabul edilmelerini istemiştir. Bulgaristan’ın bu notasına Türkiye 16 Ekim 1950 tarihinde tekrar sert bir cevap vermiştir. İki ülke arasında karşılıklı nota alış-verişi devam ederken Bulgar Hükümeti’nin Türkiye’ye bazı vizesiz çingeneleri soktuğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine Türkiye 7 Ekim 1950 tarihinde Türk-Bulgar sınırını kapatmıştır. Bulgar Hükümeti sınırın tekrar açılmasını istemiştir. Ancak Türkiye vizesiz gelen çingenelerin geri alınması şartıyla sınırları tekrar açabileceğini belirtmiştir. Bu durum üzerine yapılan görüşmeler sonucu Bulgaristan Türkiye’nin şartlarını kabul etmiş ve 2 Aralık 1950 tarihinde Türk-Bulgar sınırı tekrar açılmıştır. 1950 yılında sınırdan Türkiye’ye 12.233 aile ve bunların oluşturduğu 52.185 kişi göç etmiştir. Bu gelenler aralarında Muğla’nın da bulunduğu Türkiye’nin çeşitli illerine iskân edilmiştir.¹³

1950 yılında Bulgaristan’dan Muğla Vilayetine gelen göçmenlerin durumunu Muğla yerel basını yakından izlemiştir. Nitekim 25 Ekim 1950 tarihli Muğla’da Halk Gazetesi’nde yer alan “İlimize Gelecek Göçmenler” başlıklı yazısında:

“Bakanlar Kurulu kararıyla Bulgaristan’dan gelecek göçmenler Türkiye’nin çeşitli yerlerine yerleştirileceklerdir. Vilayetimize de mahalli yardımlarla ne kadar göçmen kabul edilebileceği sorulmuş ve Muğla Toprak ve İskân Müdürlüğü miktarını ilgili bakanlığa bildirmiştir. Gelecek göçmenler kısa bir zamanda ilimizin çeşitli yerlerine dağıtılacaktır” denilmiştir.¹⁴

Muğla Toprak ve İskân Müdürlüğü ilgili bakanlığa Muğla’ya ne kadar göçmen kabul edilebileceği konusunda gerekli bilgiyi verdikten sonra 9 Aralık 1950 tarihli Muğla’da Halk Gazetesi “Göçmenlerin Önümüzdeki Günlerde Gelmesi Muhtemel” başlığı ile yayınlanmış ve haberin devamında: “İlimizin muhtelif yerlerine gelecek göçmenlerin miktarları tespit edilmiş ve bu tertibe göre sevkleri için Toprak ve İskân Genel Müdürlüğü’ne malumat verilmiştir. *Bu vaziyete nazaran göçmenlerin önümüzdeki günlerde tertip mahallerine sevk edilmeleri kuvvetle*

11 Çolak, “Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Hareketi (1950-1951)”, s. 120.

12 Şimşir, “Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu”, s. 58-59, Eric Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993, s. 344.

13 Şimşir, “Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu”, s. 60.

14 *Muğla’da Halk Gazetesi*, S. 2256, 22 Kasım 1950.

muhtemeldir” diye belirtilmiştir.¹⁵

30 Aralık 1950 tarihli Muğla’da Halk Gazetesi: “İlk Göçmen Kafilesi” başlığı ile yayınlanmış ve haberin devamında “*Son aldığımız habere göre ilimize gönderilecek göçmenlerden 73 kişilik ilk kafiye yoldadır, Pazar günü şehrimize ulaşmaları tahmin edilmektedir. Göçmenlerin iskânı için tüm hazırlıklar tamamıyla ikmal edilmiştir*” diye yazılmıştır.¹⁶

1951 yılında da Bulgaristan’dan Türkiye’ye göçler devam etmiştir. Ancak bu kez Bulgaristan’ın Türk göçmenlerle birlikte Türkiye’ye vizeli “çingeneleri” de gönderdiği anlaşılmıştır. Bu durum üzerine 8 Kasım 1951 tarihinde Türkiye sınırı ikinci kez kapatılarak göçü durdurmuştur. 1951 yılında Bulgaristan’dan Türkiye’ye 25.118 ailenin oluşturduğu 102.208 kişi göç etmiştir. Bu göçmenler Bursa, İstanbul, Edirne, Tekirdağ, Muğla gibi çeşitli illere yerleştirilmiştir.¹⁷

6 Ocak 1951 tarihli Muğla’da Halk Gazetesi “*İlimize 116 Göçmen daha Geldi*” manşeti ile yayınlanmış ve haberin devamında:

“İlimiz emrine gönderilecek göçmenlerden 116 kişilik kafiye dün otobüslerle şehrimize gelmiş ve yerleştirilmişlerdir. Eşyaları gasp edilen, paraları alınan kardeşlerimiz canlarını kurtarıp Anavatana kavuşmanın sevinci içindedirler. Bundan önce gelen 34 göçmeni Emin Morali, Turgut Topaloğlu ve Mehmet Ucuzcu yanlarına almışlardır. Bu hamiyetli hemşerilerimize memleket namına teşekkür ederiz” denilmiştir.¹⁸

10 Ocak 1951 tarihli Muğla’da Halk Gazetesi Muğla’ya göçmen gelişlerinin devam ettiğini ifade ederek “İlimize 368 Göçmen daha Geldi” başlığı ile yayınlanmış ve haberin devamında “İlimize gönderilmesi kararlaştırılan göçmenlerden 368 kişilik üçüncü kafiye iki gün evvel gelmiş ve bunlardan 100’ü Yatağan’da kalmış ve 100’ü de Ula’ya gönderilmiştir” denilmiştir.¹⁹

10 Şubat 1951 tarihi itibarıyla Fethiye İlçesi’ne 77 göçmen daha gelmiştir. Böylece Muğla İline gelen toplam göçmen sayısı 1022 kişi olmuştur.²⁰

31 Mart 1951 tarihli Muğla’da Halk Gazetesi “İlimize 103 göçmen Daha Geliyor” adlı bir haber daha yayınlamıştır. Bu haberin devamında ise, “*93’ü Köyceğiz’e ve 10’u Milas’a olmak üzere toplam 103 göçmen daha gelmektedir. Böylece şimdiye kadar gelen göçmen sayısı 1500’ü bulmuştur*” diye yazılmıştır.²¹

1950 yılında Bulgaristan’dan Muğla İline 16 aile ve bunların oluşturduğu 159 kişi gelmiştir. 1951 yılında ise Muğla İline 215 aile ve bunların oluşturduğu 889 kişi göç etmiştir. Toplamda ise 231 aile ve bunların oluşturduğu 1048 kişi Muğla İline iskân edilmiştir.²²

Türk-Bulgar sınırı bir yıl kadar kapalı kaldıktan sonra yapılan müzakereler sonucu Bulgaristan Türkiye’ye gönderdiği çingeneleri geri almaya kabul etmiştir. Bu durum üzerine 26 Şubat 1953

15 Muğla’da Halk Gazetesi, S. 2261, 9 Aralık 1950.

16 Muğla’da Halk Gazetesi, S. 2267, 30 Aralık 1950.

17 Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, s. 227.

18 Muğla’da Halk Gazetesi, S. 2269, 6 Ocak 1951.

19 Muğla’da Halk Gazetesi, S. 2270, 10 Ocak 1951.

20 Muğla’da Halk Gazetesi, S. 2277, 10 Şubat 1951.

21 Muğla’da Halk Gazetesi, S. 2291, 31 Mart 1951.

22 Bayram Akça, *Cumhuriyet Dönemi Muğla’da Göç (1923-1990)*, Muğla Valiliği Yayınları, Muğla, 2013, s. 58.

tarihinde Türkiye sınırı tekrar açmıştır. Ancak bu defa da Bulgar Hükümeti Türkiye'ye göç izni vermeyeceğini açıklamıştır. Bu durum “1968 Yakın Akraba Göçü” antlaşmasına kadar devam etmiştir.²³

3.3. Göçmenlerin Yaşadıkları Sorunlar

1950-1951 yıllarında gerçekleşen Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye zorunlu göçü kış aylarında başladığı için bu insanlar bir taraftan açlık, susuzluk vb. sıkıntıdan diğer taraftan da dayak, sürgün vb. kötü muameleden dolayı çok sıkıntı çekmiştir. Bu konuyla ilgili olarak 1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen 154 bin göçmen üzerinde yapılan bir ankette ilginç sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre 9446 aile reisinin anket sorularını verdiği cevaplara göre, göçmenlerin %11 kendi rızalarıyla, %86 Bulgaristan'da asimilasyon nedeniyle yaşamın imkânsız olmasından ve %3 de göçe zorlandıkları için göç ettiklerini ifade etmiştir. Yine göçmenlerin %24 Bulgarlardan kötü muamele görmediklerini ifade ederken geriye kalan %76 dayak, sürgün, hapis gibi kötü muamele gördüklerini için göç ettiklerini söylemiştir. Ayrıca göçmenlerin % 2.6 mallarını değerinde sattıklarını, %63,4 mallarını değerinin çok altında sattıklarını, %27,3 mallarını hiç satamadıklarını ve %6,7 bilinmeyen olarak belirtmiştir. Bu anket sonuçlarından, Bulgaristan'da gelen göçmenlerin büyük kısmının zorunlu olarak göç ettiği, Bulgaristan'da kötü muamele gördüğü ve mallarını değerinin çok altında sattığı anlaşılmaktadır.²⁴

Nitekim bu durum karşısında Türk Hükümeti göçmenlerin sınır ötesindeki durumları ile de yakından ilgilenmeye çalışmış ve bu konuda hem Kızıl Haç hem de Kızıl Yemciyetlerine başvurmuştur. Ancak bu konuda Türk Hükümeti'ne hiç dönüş dahi olmamıştır.²⁵

3.4. Göçmenlerin İskânı ve Barınması

Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmenler için Türkiye Cumhuriyeti'nin göçmenler için uyguladığı mevcut 2510 sayılı İskân Kanunu uygulanmıştır. Buna göre, Türkiye'ye giren her göçmenler sınırdan ilk girdiği yerde bir tabiiyet beyannamesi doldurarak hükümete vermiş ve bir yıl içinde hüviyetini ispata yarar bir göçmen vesikası almıştır. Bu müddet zarfında göçmenlerin beyannameleri Bakanlar Kurulu tarafından incelenmiş ve vatandaşlığa geçme kararı verildikten sonra ilgili nüfus müdürlüklerine giderek hüviyet belgelerini almaları sağlanmıştır. Yine aynı kanuna göre göçmenlerin getirdikleri bütün ayni ve nakdi malları bir defaya mahsus olmak üzere ve Türkiye'de kendilerine verilen mallar için ise 5 yıl olmak üzere vergiden muaf tutulmuştur.²⁶

Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin iskânı iki safhada yapılmıştır. Bunlar muvakkat barınma ve kat'i iskân safhalarıdır. Muvakkat barınma, göçmenlerin sınırdan girdikten sonra kat'i iskân yapıncaya kadar geçen zaman zarfındaki misafirhaneye yerleştirme, sağlık kontrolünden geçirme, soruşturmasını yaptırma, kat'i iskân yerlerine nakillerini sağlama gibi işlemlerdir. Kat'i iskân safhası ise göçmenlerin muvakkat kaydı ile iskân mahallerine gönderilip geldikleri yerlerin iklim ve toprak şartı ile meslekleri göz önüne alınarak yerleştirilmesidir.” Bu nedenle Bulgaristan'dan gelen göçmenler önce Bursa, İzmir, Manisa, Aydın, Muğla gibi Batı Anadolu illerine dağıtılıp muvakkaten yerleştirilmiş daha sonra da kat'i iskânları için yukarıda bahsedilen il Valiliklerine

23 Şimşir, “Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu”, s. 61.

24 Çolak, “Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951)”, s. 121-122.

25 Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, s. 224

26 Çolak, “Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951)”, s. 132-133.

birer telgraf çekilerek alabilecekleri göçmen miktarlarını tespit ederek acilen Toprak ve İskân Genel Müdürlüğü'ne bildirmeleri istenmiştir. Bu bağlamda Valiliklerden gelen cevap sonucu 40 İl'e 32446 göçmen ailesinin yerleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Kat'i iskân sahasında ilk olarak göçmenlerin ev ve işyeri sorunu ele alınmıştır. Bu amaçla projeler hazırlanmış ve projeye göre çiftçi göçmenler için köylerde ve sanatkâr göçmenler için de kasaba ve şehirlerde olmak üzere iki tip ev yapılmıştır.²⁷

Bulgaristan'dan Türkiye'ye ve dolayısıyla Muğla İline de gelen göçmelerin iskânı ve barınması sorunu Muğla yerel basınında kendine yer bulmuştur. Nitekim 29 Kasım 1950 tarihli Muğla'da Halk Gazetesi "İlimize Gelecek Göçmenler İçin Bir Komisyon Kuruldu" manşeti ile çıkmış ve haberin devamında:

"İlimize gönderilecek göçmenlerin mahalli yardımlarla iâşe ve ibate edilmesi için bir komisyon kurulmasına karar verilmiştir. Cuma günü toplanacak olan bu komisyon takip edilecek yol hakkında bir karara varacak ve bu kararı ilçelerimize tamim edecektir. İlçelerimiz de bu tamim esasına göre birer yardım komiteleri kurup faaliyete geçecektir. Göçmenlerin ilimizde iskânını temin için askeri kışlalardan istifade edilmesi cihetine gidilmiş ve bu maksatla kışlaların tamiri için keşif yaptırılmıştır. Toprak ve İskân İşleri Genel Müdürlüğünden ödenek gelir gelmez tamirata başlanacak ve göçmenler gelinceye kadar muntazam oturulabilir bir hale getirilecektir" denilmiştir.²⁸

9 Aralık 1950 tarihli Muğla'da Halk Gazetesi "Göçmenlerin Önümüzdeki Günlerde Gelmeleri Muhtemel" başlığı ile yayınlanmış ve haberin devamında: "Merkez İlçeye gelecek göçmenler için askeri kışlalardan istifade cihetine gidileceğini yazmıştık. Bu kere kışlaların tamiratının bitirildiği öğrenilmiştir. Diğerlerinin tamiratının ikmalî için de çalışılmaktadır. Merkezdeki ofis deposu da göçmen barınağı olmak üzere il emrine tahsis edilmiştir" diye yazılmıştır.²⁹

23 Aralık 1950 tarihli Muğla'da Halk Gazetesi "Göçmenler İçin Yapılan Teberru 7000 Lirayı Aştı" manşeti ile çıkmış ve haberin altında "Göçmenlerin mesken yeri olarak tahsis edilen kışlaların bir kısmının tamiri bitmiş, az bir yeri kalmıştır. Mezkûr mahalde su ve elektrik işinin ikmalî için Belediye faaliyete geçmiştir. Göçmenler gelinceye kadar gerekli hazırlıkları ikmal etmek üzere Toprak ve İskân Müdürlüğü önümüzdeki hafta kışlalara taşınacaktır" denilmiştir.³⁰

26 Ocak 1956 tarihli Muğla Gazetesi "Göçmen Kardeşlerimiz Özledikleri Refaha Kavuşuyorlar" manşetiyle çıkmış ve haberin devamında: "Fethiye İlçesine inşa edilmesi kararlaştırılan 100 göçmen evinin hepsi tamamlanmıştır. Bu evlerin 98 ne göçmen kardeşlerimiz yerleştirilmiştir. 2 ev ise hala boş durmaktadır. Fethiye Kabağağaç Köyüne yerleştirilen 19 hanelik göçmen mahallesine içme suyu getirilmesi için 2500 metre büz boru verilmiş ve bunlar döşenmeye başlanmıştır" diye yazılmıştır.³¹

3.5. Göçmenlere Yardım Faaliyetleri

1950 ve 1951 yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye çok zor şartlar altında gelen göçmenlere yurt içinden ve yurt dışından birçok yardımlar yapılmıştır. Bu konuda en büyük yardım Amerika

27 Çolak, "Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951)", s. 133-134.

28 Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2258, 29 Kasım 1950.

29 Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2261, 9 Aralık 1950.

30 Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2265, 23 Aralık, 1950.

31 Muğla Gazetesi, S. 215, 26 Ocak 1953.

Birleşik Devletleri'nden gelmiştir. Amerika Marshall yardımları çerçevesinde göçmenlere harcanmak üzere 30 milyon TL göndermiştir. Bu durum ülkede Amerikan sempatisini artırmıştır. Bunun yanında diğer dost ülkeler de göçmenlere harcanmak üzere 250.000 TL göndermiştir.³²

Bulgaristan Türklerine en çok yardımı doğal olarak hükümet yapmıştır. Gelen göçmenlerin bir süre kaldıkları misafirhanelerdeki yeme, içme, giyinme, sağlık ve nakilleri gibi tüm ihtiyaçlarını hükümet karşılamıştır. 1954 yılına kadar hükümet tarafından göçmenler için 6 milyon lira harcamıştır.³³

Diğer yandan göçmenler tüm mal varlıklarını kaybederek Türkiye'ye geldikleri için halkta kendilerine karşı büyük bir acıma ve sempati duygusu gelişmiştir. İşte bu nedenle yurt genelinde yardım komiteleri kurularak göçmenler için nakdi ve ayni yardımlar toplanmaya başlanmıştır. Bir müddet dağınık bir şekilde çalışan bu yardım komiteleri Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın girişimi sonucu "Göçmen ve Mülteciler Türkiye Yardım Birliği" adı altında toplanarak düzenli bir hale getirilmiştir. Bu birliğin amacı Türkiye'ye gelen göçmen ve mültecilere ait hizmetlerde hükümete yardımcı olmaktır. Nitekim bu dönemde "Göçmen ve Mülteciler Türkiye Yardım Birliği" vasıtasıyla göçmenlere halktan toplanan ayni ve nakdi yardımların miktarı 15 milyon lirayı bulmuştur. Birlik toplanan bu yardımları mahalli yardım komiteleri aracılığı ile doğrudan doğruya göçmenlere ulaştırmıştır. Diğer yandan komite sınırda kabul istasyonlarının kurulması, göçmen misafirhanelerinin hazırlanması ve göçmenlerin yerlerine yerleştirilmesi işi ile de ilgilenmiştir.³⁴

Göçmenlere yardım meselesi Muğla yerel basınına da yansımıştır. Nitekim 25 Ekim 1950 tarihli Muğla'da Halk Gazetesi'nde yer alan "İlimize Gelecek Göçmenler" başlıklı yazısında, "Bakanlar Kurulu kararıyla Bulgaristan'dan gelecek göçmenler Türkiye'nin çeşitli yerlerine yerleştirileceklerdir. Vilayetimize de mahalli yardımlarla ne kadar göçmen kabul edilebileceği sorulmuş ve Muğla Toprak ve İskân Müdürlüğü miktarını ilgili bakanlığa bildirmiştir" denilmiştir. İşte bu bağlamda Muğla-Merkez'de Vali Dilaver Argun ve İlçelerde de Kaymakamların başkanlığında hemen göçmenlere yardım komiteleri kurulmuştur. Bu yardım komitelerinin yaptığı çalışmalarda zaman zaman Muğla yerel basın aracılığı vasıtasıyla kamuoyu ile paylaşılmıştır.³⁵

Nitekim 16 Aralık 1950 tarihli Muğla'da Halk Gazetesi "Göçmenlere Yardım" başlığı ile bir haber yayınlarak devamında:

"İlçelerimizde ve merkezde göçmenler için kurulan komiteler faaliyetlerine fasilasız devam etmektedirler. Merkez ilçedeki bu hayırlı çalışma köylere de yayılmış Pisi (Yeşilyurt) ve Kafaca'dan başka Bayır, Yenice, Düğerek, Akçaova ve Kozagaç'ta da komiteler kurulmuş ve faaliyete geçmiştir. Muğla'da göçmenlere yardım komisyonu çalışmalarına hız vermiştir. Şimdiye kadar toplanan yardım miktarı 1625 TL olmuştur" diye yazmıştır.³⁶

20 Aralık 1950 tarihli yine Muğla'da Halk Gazetesi Muğla'da göçmenlere yardım kampanyasının devam ettiğini ifade ederek "Göçmenler İçin" başlığı ile çıkmış ve haberin devamında "Göçmenlere yardım için ilimizde kurulan Kadınlar Komitesine ait ekipler cumartesiden

32 Çolak, "Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951)", s. 129-130

33 Çolak, "Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951)", s. 132

34 Çolak, "Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951)", s. 130-131.

35 Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2256, 22 Kasım 1950.

36 Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2263, 16 Aralık 1950.

beri ev ev dolaşarak aynı ve para yardımlarını toplamaktadırlar. Vazifeli kadınlarımızın fedakârca çalışmaları ve halkımızın yardım konusunda göçmenlere gösterdiğim ilgi memnunluk uyandırmıştır. Muğla yardımında ileri gelen vilayetler arasındadır”, denilmiştir.³⁷

23 Aralık 1950 tarihli Muğla’da Halk Gazetesi “Göçmenler İçin Yapılan Teberru 7000 Lirayı Aştı” manşeti ile çıkmış ve haberin altında:

“Göçmenlere yardım Komitesi çalışmalarına devam etmektedir. Şimdiye kadar Muğla şehri halkından 7000 lira toplanmış ayrıca kadınlardan müteşekkil komite de çalışmalarına hız vermiş bulunmaktadır. Bayanlara verilen aynı yardımlar arasındaki yatak, yastık, yorgan, battaniye ve yün elbise gibi eşyalar oldukça yekûn tutmaktadır. Civar köyler, merkez ilçede Belediyenin açtığı depoya odun getirmekte adeta birbirleriyle yarış etmektedirler. Şimdiye kadar getirilen odun miktarı 350-400 metreküp yüküne balığ olmuştur” diye belirtilmiştir.³⁸

28 Mart 1951 tarihli Muğla’da Halk Gazetesi “İlimizde Göçmenlere Yardım” başlığı ile bir haber yayınlamış ve yazının devamında “Vali Dilaver Argun Başkanlığındaki göçmenlere yardım komitesi şimdiye kadar 47552 lira nakdi yardım, 61 ton hububat, 12 ton yiyecek maddesi, 1868 parça giyecek eşyası, aynı yardım toplanmıştır, diye yazılmıştır.³⁹

3.6. Göçmenleri Üretici Durumuna Getirme Çalışmaları

Bulgaristan’da Türkiye’ye gelen göçmenler iskân edildikten sonra bir taraftan evleri yapılırken diğer yandan da onları üretici durumuna geçirmek için çalışmalar başlatılmıştır. Bu bağlamda İş ve İşçi Bulma Kurumu müfettişleri göçmenlerin iş ve zanaat durumunu tespit için görevlendirilmiştir. Göçmenlerin büyük kısmı çiftçi olmaları nedeniyle Topraklandırma Kanunu çerçevesinde iskân edildikleri yerlerde kendilerine toprak dağıtılmıştır. Örneğin iki nüfuslu bir göçmen ailesine 40-50 dönüm arazi verilmiştir. Ailede nüfus sayısı arttıkça bu miktar da artmıştır. Göçmen aileleri hemen üretici durumuna geçirilmek için toprakla beraber kendilerine tarım aletleri ve tohum da dağıtılmıştır. Zanaatkâr ailelere ise hükümet tarafından 14 bin lira döner sermaye sağlanmıştır.⁴⁰

Bu bağlamda 1950 ve 1951 yıllarında Muğla İline gelen 231 göçmen aileye, kısa sürede üretici durumuna getirilmek için Muğla Valiliği tarafından köylere yerleştirilenlere toprak ve şehirlere yerleştirilenlere de sermaye dağıtmıştır. Örneğin Muğla-Merkez İlçeye 2 aile yerleştirilip kendilerine sermaye verilirken, 1 aile de Pisi (Yeşilyurt) Köyü’ne yerleştirilip kendilerine toprak verilmiştir. Fethiye İlçesi’nde 17 aile merkeze, 2 aile Çaykenarı, 1 aile Çobanlar, 1 aile Demirler, 11 aile Girdev, 4 aile Kabağaç, 10 aile Karadere, 3 aile Karaköy, 1 aile Kıncılar, 1 aile Eşen ve 3 aile de Ortaköy köylerine iskân edilerek kendilerine toprak verilmiştir. Köyceğiz İlçesi’nde 14 aile Dalyan, 62 aile Karaçalı (Dalaman), 20 aile Ortaca ve 5 aile Toparlar köylerine iskân edilerek kendilerine toprak dağıtılmıştır. Milas İlçesi’nde 36 aile merkeze, 12 aile Akyol, 5 aile Bafa, 2 aile Çandır, 3 aile Danişment, 1 aile Derince, 2 aile Mersinet, 5 aile İçme ve 7 aile de Varvil köylerine yerleştirilerek kendilerine toprak verilmiştir. Yatağan İlçesi’nde 12 aile Bozüyük, 2 aile Bahçeyaka, 4 aile Eskihişar ve 1 aile Şahinler köylerine iskân edilerek kendilerine toprak tevzi edilmiştir. Muğla-Merkez Ula Nahiyesinde ise 2 aile merkeze ve 1 aile de Kızılağaç köyüne

37 Muğla’da Halk Gazetesi, S. 2264, 20 Aralık 1950.

38 Muğla’da Halk Gazetesi, S. 2265, 23 Aralık 1950.

39 Muğla’da Halk Gazetesi, S. 2290, 28 Mart 1951.

40 Çolak, “Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Hareketi (1950-1951)”, s. 136-137.

yerleştirilerek kendilerine toprak verilmiştir.⁴¹

Bulgaristan'dan Muğla İline gelen göçmenlerin kısa zamanda üretici durumuna geçirilmesi konusu Muğla basınına da yansımıştır. Örneğin, 26 Ocak 1956 tarihli Muğla Gazetesi:

“Göçmen Kardeşlerimiz Özledikleri Refaha Kavuşuyorlar” başlığı ile yayınlanmış ve haberin devamında, “Fethiye İlçesine yerleştirilen 98 göçmen ailesine 3715 dönüm toprak ve 101,300 lira kredi verilerek hepsi üretici durumuna getirilmiştir. Kumluova ve Kara Köylerinde iskân edilen 20 hanelik göçmenlere hayvan merası olarak verilen 1000 dönümlük sahanın 200 dönümü bu yıl Yoncalık haline getirilmiştir. Karadere Köyüne yerleştirilen 13 aileye ve Zorlar Köyüne yerleşen 3 haneye birer traktör alınmış ve göçmenler bu yıl için ekimlerini bu modern araçlarla yapmıştır. Böylece göçmenlerin hemen hepsi çift aleti ve hayvanları ile tam bir üretici durumuna geçmişlerdir” denilmiştir.⁴²

Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmek zorunda bırakılan göçmenlerin meslek olarak önemli bir kısmı çiftçi idi. Bu nedenle göçmenlerin, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun uygulanmakta olduğu bölgelerde topraklandırılmaları gayreti içerisinde bulunduğu görülmektedir.⁴³

Güney ve Batı illerine İçişleri Bakanı'nın yapmış olduğu gezinin sonrasında edinilen intibalara dair açıklamalarda Bulgaristan'dan bölgeye gelen göçmenlerin mevcut durumlarından memnun oldukları ve aynı zamanda halkın göstermiş oldukları hüsnü kabul nedeniyle memnuniyetleri belirtmekle birlikte halkın daha iyi şartlar için beklentilerinin devam ettiğine dikkat çekildiği görülmektedir.⁴⁴

Türkiye Cumhuriyeti'nin, milleti ile beraber gelen göçmenlerin ihtiyaçlarını sağlayabilmek amacıyla milleti ile birlikte gayretle çalıştığı görülebilmektedir. Sınırlı bir zamanda ve yoğun şekilde gerçekleşen bu dönemdeki göçle birlikte göçmenlerin ihtiyaçlarının giderilmesinin kolay olamayacağı açıktır. Ayrıca bu dönem göçmenlerin çoğunlukla serbest göçmen şeklinde kaydedilmiş olsa da hem Türkiye'de yaşayan yakınları hem de yürütülen yardım çalışmaları ile destek olunmaya çaba gösterilmiştir.⁴⁵

Sonuç

Türkiye'nin batı komşusu olan Bulgaristan uzun yıllar Türk hâkimiyetinde kaldıktan sonra 1878 Berlin Antlaşması ile bağımsızlığını kazanmıştır. Bulgaristan bağımsızlığını kazandıktan hemen sonra orada yaşayan Türklere karşı bir önyargı ile bakmaya başlamış ve bunun sonucu olarak daha Osmanlı Devleti döneminde Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler başlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra bu göç meselesi dönemin idarecileri tarafından idrak edilmiş ve sorunun çözümü için 18 Ekim 1925 tarihinde Bulgaristan ile bir antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşma sonucu Bulgaristan'daki Türklerin göçü bir düzene bağlanmıştır.

II. Dünya savaşı sonrası yani 1944 yılında Bulgaristan'da Komünist rejimin işbaşına gelmesi

41 Bayram Akça, “1923-1952 Arası Türk-Bulgar İlişkileri ve 1950-1951'de Muğla'ya Gelen Bulgar Muhacirleri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S. 52, Mart 2002, s. 249-263.

42 *Muğla Gazetesi*, S. 215, 26 Ocak 1953.

43 Nilgün Nurhan Kara, “1950 Yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göç ve İzmir Basını”, *Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, Cilt: I, Kış 2015, Sayı:2, s.89.

44 Nilgün Nurhan Kara, “Bulgaristan'dan Türkiye'ye Yapılan Göçün 1951 Yılı İzmir Basınına Yansımaları”, *Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, Cilt:2, Yaz 2016, Sayı: 3, s. 94.

45 Nilgün Nurhan Kara, *a.g.m.*, Sayı:2, s.98.

ile Bulgaristan Türklerine karşı yeni bir asimile politikası başlatılmıştır. 1944 yılından 1950 yılına kadar bu politikaya dayanan Bulgaristan Türkleri bu tarihten sonra Türkiye'ye göç için hem Bulgaristan'ı hem de Türkiye'yi zorlamaya başlamıştır. İşte 1950 yılında Türkiye'nin sınırlarını açması sonucu 1950 ve 1951 yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye 154.393 kişi göç etmiştir.

Bu göç eden 154.393 kişiden 231 ailenin oluşturduğu 1048 kişi Muğla İline gelmiştir. Bu gelen kişilerden 3 ailenin oluşturduğu 7 kişi Muğla-Merkez İlçeye, 54 ailenin oluşturduğu 192 kişi Fethiye İlçesine, 101 ailenin oluşturduğu 411 kişi Köyceğiz İlçesine, 73 ailenin oluşturduğu 329 kişi Milas İlçesine, 3 ailenin oluşturduğu 14 kişi Ula İlçesine ve 19 ailenin oluşturduğu 85 kişi de Yatağan İlçesine iskân edilmiştir.

Bulgaristan'dan Türkiye'ye ve dolayısıyla Muğla İline yerleştirilen bu kişiler taşınma, barınma, sağlık ve iş kurma konusu gibi birçok sorunla karşı karşıya kalmışlardır. İşte bu sorunları aşmak ve gelen kişilerin kısa süre içinde üretici durumuna geçmesi için Muğla İlinde başta dönemin Valisi olmak üzere Belediyeler, Sivil Toplum Kuruluşları ve varlıklı aileler adeta seferber olmuşlardır. Bu çalışmalar sonucu göçmen ailelere devlet tarafından göçmen evleri yaptırılmış, kendilerine tarla, mera ve tohum ve traktör dağıtımı yapılmıştır. Böylece devlet bir taraftan göçmenlerin kısa zamanda üretici durumuna geçmesini sağlamış diğer taraftan da kendi üzerindeki yükü hafifletmiştir.

Kaynakça

1. Süreli Yayınlar

Gazeteler

Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2256, 22 Kasım 1950.

Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2258, 29 Kasım 1950.

Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2261, 9 Aralık 1950.

Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2263, 16 Aralık 1950.

Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2264, 20 Aralık 1950.

Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2265, 23 Aralık 1950.

Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2267, 30 Aralık 1950.

Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2269, 6 Ocak 1951.

Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2270, 10 Ocak 1951.

Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2277, 10 Şubat 1951.

Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2290, 28 Mart 1951.

Muğla'da Halk Gazetesi, S. 2291, 31 Mart 1951.

Muğla Gazetesi, S. 215, 26 Ocak 1953.

2. Kitap ve Makaleler

Akça, Bayram, "1923-1952 Arası Türk-Bulgar İlişkileri ve 1950-1951'de Muğla'ya Gelen Bulgar Muhacirleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S. 52, Mart 2002, ss. 249-263.

Akça, Bayram, *Cumhuriyet Dönemi Muğla'da Göç (1923-1990)*, Muğla Valiliği Yayınları, Muğla, 2013.

Akça, Seher, “Muğla Basınında 1989 Zorunlu Göçü”, *Türklerin Balkanları*, Ed. Şayan Uluhan, Nilgün Nurhan Kara, Berikan Yayınları, Ankara, 2024, ss. 17-43.

Bıyıkoglu, Tevfik, *Trakya'da Millî Mücadele*, Cilt. I, Ankara, 1955.

Çolak, Filiz, “Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951)”, *Tarih Okulu Dergisi*, İlkbahar-Yaz 2013, S. XIV, ss. 113-145.

Kara, Nilgün Nurhan, “Bulgaristan'dan Türkiye'ye Yapılan Göçün 1951 Yılı İzmir Basınına Yansımaları”, *Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, Cilt:2, Yaz 2016, S. 3, ss.87-116.

Kara, Nilgün Nurhan, “1950 Yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göç ve İzmir Basını”, *Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, Cilt: I, Kış 2015, S. 2, ss.69-100.

Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, Cilt. VII, TTK, Ankara, 2000.

Öksüz, Hikmet, “Atatürk Döneminde Balkan Türklerinin Durumu”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 107, Nisan 1997, ss. 90-119.

Özgiray, Ahmet, “Türk-Bulgar Siyasi İlişkileri (1920-1938)”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. X, İzmir, 1995, ss. 55-70.

Sander, Oral, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1946)*, Ankara, 1969.

Selek, Sabahattin, *Anadolu, İhtilali*, İstanbul, 1976.

Şimşir, Bilal, “Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu”, *Bulgaristan'da Türk Varlığı*, Ankara, 1985, ss. 47-67.

Şimşir, Bilal, *Bulgaristan Türkleri*, İstanbul, 1986.

Zürcher, Eric Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993.